

Memorandwm ar Gynigion y Gyllideb Ddrafft ar y Newid yn yr Hinsawdd ar gyfer 2024-5

Y Pwyllgor Newid Hinsawdd, yr Amgylchedd a Seilwaith – 25 Ionawr 2024

Mae'r papur hwn yn darparu gwybodaeth am gynigion y gyllideb Newid Hinsawdd fel y'u hamlinellir yng Nghyllideb Ddrafft 2024-25 a gyhoeddwyd ar 19 Rhagfyr 2023. Mae'n rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf am feysydd sydd o ddiddordeb penodol i'r Pwyllgor hefyd.

Cyd-destun Strategol

Mae'r tabl isod yn rhoi trosolwg o gyllidebau ar gyfer y MEG Newid Hinsawdd a gyhoeddwyd yng Nghyllideb ddrafft 2024-25

CLIMATE CHANGE - SUMMARY	2023-24 Final Budget Feb 2023 Restated	2024-25 Indicative Final Budget Feb 2023 Restated	Budget Reductions / Allocations	2024-25 Changes	2024-25 Draft Budget December 2023
Resource	1,165,687	1,187,687	-78	28,398	1,216,007
Capital	1,766,278	1,665,393	0	-33,327	1,632,066
Total Resource & Capital	2,931,965	2,853,080	-78	-4,929	2,848,073
Total AME	57,477	-60,295	0	-2,871	-63,166
CLIMATE CHANGE - TOTAL BUDGET	2,989,442	2,792,785	-78	-7,800	2,784,907

Adnoddau

Mae'r newidiadau a wnaed o Gyllideb Derfynol Ddangosol 2024-25 ym mis Chwefror 2023 (wedi'i hailddatgan i gyfrif am newidiadau i'r portfolio) fel a ganlyn:

£000	Newidiadau 2024/25
Gostyngiadau yn y Gyllideb	(150,078)
Dyraniadau'r Gyllideb	150,000
Trosglwyddiadau o gronfeydd wrth gefn	28,398
Cyfanswm	28,320

Mae cyfanswm dyraniad y gyllideb yn cael ei gynrychioli gan y pwysau sy'n wynebu gwasanaethau rheilffordd Trafnidiaeth Cymru. O'r £150.078m o arbedion sy'n ariannu, neu'n lleihau'r pwysau, dim ond £116.278m sy'n ymwneud â llinellau'r gyllideb sy'n berthnasol i'r pwyllgor hwn, ac maent fel a ganlyn:

Llinell Wariant yn y Gyllideb (BEL)		£'000
3770	Ynni Glân	(5,400)
3771	Gweithredu ar y Newid yn yr Hinsawdd	(1,900)
1893	Ynni Morol	(200)
2256	Gwariant Cynllunio a Rheoleiddio	(100)
2230	Rheoli Perygl Llifogydd a Chyflenwi Polisi Dŵr	(8,500)
2232	Cyflenwi Diogelwch Tomenni Glo	(700)
2817	Diogelu'r Amgylchedd	(250)
2820	Lleoedd Lleol ar gyfer Natur	(750)
2825	Bioamrywiaeth, Tystiolaeth ac Iechyd Planhigion	(1,500)
2827	Coedwigaeth	(2,715)
2451	Cyfoeth Naturiol Cymru	(24,000)
2190	Effeithlonrwydd Adnoddau ac Economi Gylchol	(3,000)
2195	Cynllun Cymunedau y Dreth Gwarediadau Tirlenwi	(1,000)
2832	Galluogi Adnoddau Naturiol	(3,008)
2875	Polisi Morol, Tystiolaeth ac Ariannu	(250)
1885	Gweithrediadau'r Rhwydwaith	(16,855)
1883	Hedfanaeth	(1,250)
1880	Cymorth Bysiau	(150)
1895	Trafnidiaeth Cymru	(39,250)
1890	Rheilffyrdd: Ategol	(250)
2030	Teithio Cynaliadwy a Llesol	(5,250)
	Cyfanswm	(116,278)

Mae nifer o'r newidiadau ariannu a ailbroffiliwyd mewn meysydd lle'r oedd cynnydd wedi'i gynllunio yn y cyllid sylfaenol ar gyfer rhaglen, lle'r oedd rhaglen yn dod i ben a lle mae patrymau gwariant hanesyddol wedi awgrymu y gellid ail-gwmpasu cyllid heb fawr o effaith. Mae newidiadau i amserlenni cyflawni a gynlluniwyd hefyd wedi'u hystyried, yn hytrach na diffyg cyflawni, yn ogystal â dulliau cyflawni eraill.

Mae'r trosglwyddiadau o gronfeydd wrth gefn o ganlyniad i gyfnewid cyfalaf i refferniw gyda'r MEG Materion Gwledig a gymeradwywyd fel un cylchol a weithredwyd yn gyntaf yng Nghyllideb Atodol gyntaf 2023/24 (£23m) a dyraniad ychwanegol o gronfeydd wrth gefn i reoli costau MIM yr A465 (£5.2m). Mae'r newidiadau hyn ar gyfer llinellau'r gyllideb sy'n berthnasol i'r pwyllgor hwn wedi'u crynhoi yn y tabl canlynol:

Llinell Wariant yn y Gyllideb (BEL)		£'000
1893	Ynni Morol	600
2451	Cyfoeth Naturiol Cymru	17,450
2190	Effeithlonrwydd Adnoddau ac Economi Gylchol	148
1884	Rheoli Asedau'r Rhwydwaith	5,200
2030	Teithio Cynaliadwy a Llesol	5,000
	Cyfanswm	28,398

Cyfalaf

Mae'r newidiadau a wnaed o Gyllideb Derfynol Ddangosol 2024-25 ym mis Chwefror 2023 (wedi'i hailddatgan i gyfrif am newidiadau i'r portffolio) fel a ganlyn:

£000	Newidiadau 2024/25
Gostyngiadau yn y Gyllideb	(37,327)
Dyraniad y Gyllideb o Gronfeydd Wrth Gefn	27,000
Trosglwyddiadau i Gronfeydd Wrth Gefn	(23,000)
Cyfanswm	(33,327)

Mae'r trosglwyddiadau i gronfeydd wrth gefn yn ymwneud â'r cyfnewid cyfalaf i referniw gwerth £23m a ddisgrifiwyd yn y tabl Adnoddau cynharach sy'n dangos dyraniad mewn cronfeydd wrth gefn, gyda'r dadansoddiad BEL fel y'i dangosir yn y tabl canlynol:

Llinell Wariant yn y Gyllideb (BEL)		£'000
2820	Lleoedd Lleol ar gyfer Natur	(4,710)
2190	Effeithlonrwydd Adnoddau ac Economi Gylchol	(12,400)
2832	Galluogi Adnoddau Naturiol	(290)
1893	Ynni Morol	(600)
2030	Teithio Cynaliadwy a Llesol	(5,000)
	Cyfanswm	(23,000)

Mae'r dyraniadau o gronfeydd wrth gefn gwerth £27m yn cynrychioli dyraniadau Cyfalaf Trafodiadau Ariannol, gyda £20m yn ymwneud â llinellau cyllidebol sy'n berthnasol i'r pwyllgor hwn, fel a ganlyn:

Llinell Wariant yn y Gyllideb (BEL)		£'000
2809	Gwasanaeth Ynni Llywodraeth Cymru	20,000

Gwariant Ataliol

Mae'r cynigion cyllideb hyn yn adlewyrchu fy ymrwymiad parhaus i ddiogelu a blaenoriaethu buddsoddiad sy'n cefnogi mesurau ataliol hyd y bo modd. Mae gwerth am arian ac eglurder ynghylch sut rydym yn defnyddio ein hadnoddau yn effeithiol yn ganolog i gyflawni ein blaenoriaethau. Unwaith y bydd gwariant wedi'i gynllunio yn unol â blaenoriaethau, mae

gennym brosesau sydd wedi hen ennill eu plwyf ar waith er mwyn sicrhau bod adnoddau'n cael eu defnyddio'n effeithiol at y dibenion a fwriadwyd.

Defnyddir metrigau penodol i werthuso rhaglenni cymorth, fel y nodir yn Strategaeth Drafnidiaeth Cymru, er enghraifft.

Cyfeirir at yr asesiad a'r gwerth am arian maes o law yn y cwestiynau penodol.

Llunio polisiâu sy'n seiliedig ar dystiolaeth

Mae dystiolaeth o ystod eang o ffynonellau yn sail i'n penderfyniadau ariannol megis ymchwil a gyhoeddwyd, ymgysylltu â rhanddeiliaid, gwerthusiadau polisi blaenorol ac ystadegau. Mae hyn wedi'i ymgorffori yn y broses o wneud penderfyniadau, gyda rhai enghreifftiau fel a ganlyn:

Mae dystiolaeth yn parhau i gael ei chasglu ar effeithiau amgylcheddol cynhyrchion untro problemus sydd wedi'u gwneud o blastig neu sy'n cynnwys plastig. Mae hyn yn cynnwys Llywodraeth Cymru yn cymryd rhan mewn dau ymgynghoriad sy'n cwmpasu'r DU gyfan ar gynigion i gyflwyno deddfwriaeth i wahardd neu gyfyngu ar y defnydd o gadachau gwlyb sy'n cynnwys plastig ac e-sigaréts/fêps untro. Mae'r ymarferion hyn wedi caniatáu i Lywodraeth Cymru gysylltu ag ymchwil ac ymgysylltu â rhanddeiliaid ar lefel y DU. Bwriad y gwaith hwn yw parhau i gyflawni'r Rhaglen Lywodraethu i ddeddfu i ddiddymu eitemau plastig untro sy'n cael eu taflu'n aml.

Yn sail i weithrediad ehangach y Strategaeth Economi Gylchol mae ystod o dystiolaeth, gan gynnwys, er enghraifft, dadansoddiad cyfansoddiadol o ffrydiau gwastraff i ddeall meysydd lle gellid gwella ailgylchu neu atal gwastraff (cyhoeddwyd Dadansoddiad Cyfansoddiadol o Wastraff Trefol yng Nghymru (2022) ym mis Gorffennaf 2023); data ar berfformiad ac effeithlonrwydd gweithrediadau ailgylchu a rheoli gwastraff Awdurdodau Lleol, gan gynnwys mesur effaith carbon ein hailgylchu (cyhoeddwyd data rheoli gwastraff trefol awdurdodau lleol rhwng Ebrill 2022 a Mawrth 2023 ar 7 Rhagfyr 2023); a thystiolaeth i gefnogi gwell effeithlonrwydd o ran adnoddau ymhellach i fyny'r hierarchaeth wastraff (er enghraifft, arolygon i roi darlun o ymddygiadau'n ymwneud ag aildddefnyddio ac atgyweirio a gwastraff bwyd).

Mae ein dull o gyflawni Cymru Sero Net yn canolbwyntio ar sicrhau pontio teg. Er mwyn cryfhau ein dull gweithredu, gwnaethom gyhoeddi cais am dystiolaeth ar ddiwedd 2022. Roeddem yn falch ein bod wedi cael 117 o ymatebion gan ystod eang o sefydliadau o fydd busnes, y byd academaidd, sefydliadau'r trydydd sector, undebau llafur a grwpiau cymunedol. Cyhoeddwyd crynodeb o'r 117 o ymatebion ym mis Hydref ac mae'r wybodaeth wedi helpu i lywio dull Llywodraeth Cymru o sicrhau Pontio Teg. Cyhoeddwyd ymgynghoriad ar ein Fframwaith Pontio Teg ar 5 Rhagfyr 2023.

Un o brif flaenoriaethau Cymru sero net fu datblygu strategaeth wres i nodi sut y bydd Cymru'n datgarboneiddio gwres adeiladau domestig a diwydiannol yng Nghymru a fydd yn hanfodol i gyflawni sero net. Lanswyd ein hymgyngoriad ar y Strategaeth yn yr haf a daeth i ben ar 8 Tachwedd. Bydd yr ymatebion i'r ymgynghoriad hwnn'n cael eu dadansoddi a'u cyhoeddi mewn strategaeth derfynol yn gynnar yn 2024.

Mae ein gwaith ar gynllunio ynni wedi cynhyrchu sylfaen dystiolaeth ronynnog yn nwylo awdurdodau lleol a fydd o gymorth i flaenoriaethu a datblygu prosiectau ledled Cymru a all gyflawni manteision o ran yr hinsawdd a'r economi. Gall y dystiolaeth hon gefnogi datblygu a chyflawni polisi ar draws meysydd gwres, trafnidiaeth a'r amgylchedd adeiledig a gall ysgogi buddsoddiad allanol mewn rhwydweithiau ynni.

Mae Trafnidiaeth Cymru yn diweddar ac yn cyhoeddi ar ein rhan ddata monitro a gwerthuso ar gyfer Strategaeth Drafndiaeth Cymru a fydd yn cael ei ddefnyddio i olrhain cynnydd yn erbyn cyflawni'r blaenoriaethau a'r uchelgeisiau a nodi unrhyw feysydd lle gallai fod angen ymyriadau pellach i gyflawni ein targedau. Mae hyn yn rhan o'r gwaith ehangach y mae'r uned ddadansoddi yn Trafnidiaeth Cymru yn ei wneud ar ein rhan i gefnogi asesu polisiau a chynlluniau i gyflawni uchelgeisiau a dyletswyddau statudol Llywodraeth Cymru gan ddefnyddio prosesau casglu a chyfosod data pwrpasol a modelau trafndiaeth Cymru gyfan.

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol

Mae fy mharatodau ar gyfer y gyllideb ddrafft yn dangos sut rydw i wedi ceisio adlewyrchu fframwaith Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol wrth bennu ein blaenoriaethau gwario. Aethom ati i adolygu tueddiadau cyfredol a rhagamcaniadau y dyfodol a'u heffeithiau posibl yn y tymor byr, y tymor canolig a'r tymor hwy. Gwnaethpwyd hyn er mwyn sicrhau, hyd y bo modd, nad yw ymatebion tymor byr yn cael effeithiau niweidiol yn y tymor hwy.

Mae'r Strategaeth Economi Gylchol, *Mwy nag Ailgylchu*, wedi cael ei chydabod fel strategaeth enghreifftiol o ran Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn y ffordd mae nodau llesiant a ffyrdd o weithio cenedlaethau'r dyfodol yn sail i'r camau gweithredu a'u gweithrediad. Er enghraifft, ar waith i gefnogi aiddosbarthu bwyd dros ben er budd teuluoedd a chymunedau, gan gynnwys y rhai sy'n byw mewn tldi; ac mae'r rhaglenni a'r mentrau ailddefnyddio ac atgyweirio ledled Cymru yn cefnogi pobl i fyw'n fwy cynaliadwy a lleihau costau yn yr argyfwng costau byw, gan ddarparu cyfleoedd i ennill sgiliau newydd hefyd.

Asesiad cydraddoldeb, y Gymraeg a hawliau plant

Fel rhan o'r Gyllideb Ddrafft, rydym wedi arfer dull integredig mewn perthynas ag asesiadau effaith, yn ogystal ag ystyried effaith penderfyniadau a pholisiau ar lesiant cymdeithasol, economaidd, diwylliannol ac amgylcheddol, fel y nodir yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru), sy'n parhau i fod yn sbardun pwysig sy'n arwain ein hystyriaethau Cyllidebol.

Mae ein Cyllideb yn nodi effeithiau ein penderfyniadau gwario, gan gynnwys tynnu sylw at benderfyniadau gwario sy'n effeithio'n uniongyrchol ar ein rhanddeiliaid. Ategir hyn gan yr Asesiad Effaith Integredig Strategol (SIIA), sy'n amlinellu'r dystiolaeth a'r effeithiau strategol sydd wedi cefnogi ein penderfyniadau gwario.

Strwythur y Gyllideb

Crynodeb o Ddyraniadau a Newidiadau i'r Gyllideb

Dadansoddiad o gyllideb ddrafft 2024-25 yn ôl Maes Rhaglenni Gwariant (SPA), Cam Gweithredu a Llinell Wariant yn y Gyllideb (BEL), refeniw a chyfalaf, ynghyd â dyraniadau Cyllideb Derfynol 2023-24 fel cymhariaeth. Disgrifiad naratif o'r meysydd polisi sy'n cael eu hariannu drwy bob BEL.

Mae Atodiad A yn darparu'r tablau BEL llawn ar gyfer y portffolio Newid Hinsawdd fel y'u cyhoeddwyd fel rhan o'r gyllideb ddrafft.

Ymatebion i Gwestiynau Penodol

Deddfwriaeth

Deddf Diogelu'r Amgylchedd (Cynhyrchion Plastig Untro) (Cymru) 2023

Mae gwaith yn parhau ar gyflawni ymrwymiad Rhaglen Lywodraethu Llywodraeth Cymru i ddeddfu i ddiddymu eitemau plastig untro sy'n cael eu taflu'n aml. Ar 30 Hydref 2023, dechreuodd cam cyntaf cychwyn y cynhyrchion a restrir yn Nhabl 1, Atodlen 1 i Ddeddf Diogelu'r Amgylchedd (Cynhyrchion Plastig Untro) (Cymru) 2023 (y Ddeddf). Bydd y gwaith yn parhau yn ystod 2024/25 i gychwyn y gwaharddiadau a'r cyfyngiadau ar y tri chynnyrch sy'n weddill (bagiau plastig, cynhyrchion wedi'u gwneud o blastig ocso-ddiraddadwy a chaeadau cwpanau a chynwysyddion bwyd polystyren). Mae'r Ddeddf hefyd yn nodi dau gynnyrch blaenoriaeth i'w hystyried ymhellach, gydag ymgynghoriad DU gyfan ar y cyd eisoes wedi'i gynnal mewn perthynas â chadachau gwlyb sy'n cynnwys plastig. Bydd tystiolaeth hefyd yn cael ei cheisio mewn perthynas â chydau saws. Bydd gwaith deddfwriaethol ehangach hefyd yn cael ei wneud yn ystod 2024/25 mewn perthynas â fêps untro tafladwy.

Datblygu deddfwriaeth i gefnogi Cynllun Dychwelyd Ernes a Chyfrifoldeb Estynedig Cynhyrchwyr

Mae'r gyllideb ddrafft yn darparu ar gyfer y gwaith sy'n gysylltiedig â datblygu'r deddfwriaeth ar gyfer cynllun cyfrifoldeb estynedig cynhyrchwyr ar gyfer pecynwaith (EPR) a'r cynllun dychwelyd ernes ar gyfer cynwysyddion diod (DRS). Mae'r diwygiadau EPR yn cael eu datblygu ar draws y DU, gyda mewnbwn helaeth gan swyddogion polisi a gwasanaethau cyfreithiol Llywodraeth Cymru. Bydd y rheoliadau DRS yn cael eu gwneud ar sail Cymru yn unig. (gweler rhagor o fanylion isod – mewn ymateb i gais yn ymwneud yn benodol â datblygu a chyflawni'r cynlluniau hyn)

Cyflwyno Rheoliadau Ailgylchu yn y Gweithle

Mae'r gyllideb ddrafft yn darparu ar gyfer y gwaith sy'n gysylltiedig â chyflwyno'r Rheoliadau Ailgylchu yn y Gweithle a ddaw i rym ar 6 Ebrill 2024, gan gefnogi gweithgareddau sy'n ofynnol ar gyfer gweithredu, rheoleiddio a monitro'r gofynion newydd yn llwyddiannus. Bydd tystiolaeth hefyd yn cael ei chasglu a'i hadolygu mewn perthynas â'r bwriad o gyflwyno yn y dyfodol y gofyniad i wahanu deunyddiau ychwanegol megis tecstilau, cyfarpar trydan bach a phlastigau hyblyg ar gyfer eu hailgylchu.

Y Bil Mwyngloddiau a Chwareli (Tomenni Nas Defnyddir) arfaethedig:

Mae'r setliad cyllideb refeniw diogelwch tomenni glo yn cynnwys costau ar gyfer cwmpasu a dylunio cofrestr asedau genedlaethol, ac ar gyfer recriwtio'r Bwrdd ar gyfer yr awdurdod goruchwylio newydd, gan gynnwys y costau rhedeg cychwynnol yn ystod blwyddyn ariannol 2024/25. Er na ragwelir y bydd y corff yn mynd yn fyw yn ystod y flwyddyn ariannol hon, mae'r gyllideb ar gyfer 2024-25 hefyd yn cynnwys arian i dîm Llywodraeth Cymru sefydlu'r corff cyhoeddus newydd.

Mae Asesiad Effaith Rheoleiddiol llawn bron â'i gwblhau yn ôl yr angen cyn cyflwyno'r Bil Mwyngloddiau a Chwareli (Tomenni Nas Defnyddir), a fydd yn darparu costau manwl ar gyfer sefydlu'r corff cyhoeddus newydd (gan gynnwys staffio) a gweithredu'r drefn newydd. Mae tybiaethau megis chwyddiant cyflog a chodiadau cyflog wedi'u cynnwys yn y gwaith hwn.

Bil yr Amgylchedd (Ansawdd Aer a Seinweddau) (Cymru)

Cafodd y Bil ei basio gan y Senedd ddiwedd mis Tachwedd. Ar hyn o bryd, mae'n disgwyl Cydsyniad Brenhinol. Mae ei ddarpariaethau'n cynnwys: cryfhau pwerau Gweinidogion Cymru i osod targedau ansawdd aer; gosod dyletswyddau ar Weiniogion Cymru i hyrwyddo ymwybyddiaeth o lygredd aer a ffyrdd o leihau neu gyfyngu ar lygredd aer; cryfhau'r

fframwaith deddfwriaethol ar gyfer rheoli ansawdd aer lleol a'r strategaeth ansawdd aer genedlaethol; gwella deddfwriaeth rheoli mwg; ymestyn pwerau presennol Gweinidogion Cymru mewn perthynas â chodi tâl ar ddefnyddwyr ffyrdd a cherbydau'n segura, a gosod dyletswydd newydd ar Weinidogion Cymru i baratoi a chyhoeddi strategaeth genedlaethol ar seinweddau.

Bydd Cynllun Sŵn a Seinwedd Cymru 2023-2028, a gyhoeddwyd ar 4 Rhagfyr 2023, yn cyflawni rhwymedigaeth Gweinidogion Cymru o dan y Bil i baratoi a chyhoeddi strategaeth sy'n cynnwys eu polisiau mewn perthynas ag asesu, rheoli a dylunio seinweddau yng Nghymru. Yng ngoleuni'r cyfyngiadau a'r pwysau presennol ar gyllid cyhoeddus, nid yw'r strategaeth genedlaethol gyntaf hon ar seinweddau yn cyhoeddi gwariant newydd sylweddol gan y llywodraeth nac yn neilltuo camau gweithredu costus i gyrff cyhoeddus eraill. Yn hytrach, mae'n ceisio manteisio i'r eithaf ar gyfleoedd i wneud penderfyniadau gwell a mwy integredig ar draws yr holl feysydd polisi a sefydliadau perthnasol, er mwyn cyflawni seinweddau priodol yn y dyfodol.

Cyhoeddwyd Memorandwm Esboniadol, gan gynnwys Asesiad Effaith Rheoleiddiol, pan gyflwynwyd y Bil ac mae wedi'i ddiweddarau drwy gydol y broses graffu. Mae'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol yn nodi costau a buddion amcangyfrifedig darpariaethau'r Bil.

Mae'r Bil wedi cael ei ddatblygu yn ystod cyfnod heriol yn ariannol. Mae'r cyd-destun cyllidol heriol hwn yn debygol o barhau. Bydd cyllid penodol yn cefnogi gweithredu'r Bil, gan gynnwys ar gyfer y ddyletswydd newydd sy'n ymwneud â hyrwyddo ymwybyddiaeth o lygredd aer. Fel y nodwyd gan y Gweinidog Newid Hinsawdd a'r Dirprwy Weinidog Newid Hinsawdd wrth graffu ar y Bil, bydd angen i ni wneud penderfyniadau pwysig sy'n seiliedig ar dystiolaeth ynghylch graddfa ac amseru gweithredu rhywfaint o'r is-ddeddfwriaeth sy'n codi o ddarpariaethau'r Bil. Er enghraifft, ar gyfer y targedau ansawdd aer newydd a'r trefniadau monitro cysylltiedig, mae'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol yn cynnwys ystodau o gostau. Bydd angen gwneud penderfyniadau yng nghyd-destun cynlluniau gwario ar gyfer cylchoedd cyllideb y dyfodol, gan hefyd gydymffurfio â'r terfynau amser a nodir yn y Bil ar gyfer gwneud rheoliadau penodol.

Bil ar Lywodraethu Amgylcheddol a Thargedau Bioamrywiaeth

Mae disgwyl i bapur gwyn gael ei lansio ar gyfer y Bil ar Lywodraethu Amgylcheddol a Thargedau Bioamrywiaeth ym mis Ionawr 2024. Mae Asesiad Effaith Rheoleiddiol drafft yn cael ei ddatblygu ar hyn o bryd i gyd-fynd â'r papur gwyn. Bydd hwn yn darparu amcangyfrif cychwynnol o gostau a fydd yn cynnwys sefydlu corff llywodraethu amgylcheddol newydd i Gymru, yn ogystal â'r goblygiadau ar gyfer gosod targedau statudol newydd ar Weinidogion Cymru a chyrrff cyhoeddus ehangach Cymru. Ni ddisgwylir effaith ariannol lawn y cynigion hyn tan ar ôl i'r Bil gael ei basio gan y Senedd, a fyddai'n debygol o olygu blwyddyn ariannol 2026-27

Yr Amgylchedd

Cyflawni'r Cynllun Gweithredu Adfer Natur, gan gynnwys rheoli a monitro'r Rhwydwaith Safleoedd Cenedlaethol.

Bydd y buddsoddiad hwn yn parhau i gyfrannu'n uniongyrchol at gyflawni blaenoriaethau a champau gweithredu allweddol a nodwyd yn ein Cynllun Gweithredu Adfer Natur (NRAP - <https://llyw.cymru/cynllun-gweithredu-adfer-natur>) sy'n ymwneud â diogelu ein cynefinoedd a'r rhywogaethau o bwys a chreu rhwydweithiau ecolegol cydnerth. Mae'r cynllun hwn yn cael ei ddiweddarau ar hyn o bryd i gyd-fynd â'r targedau a'r nodau a nodir yn y Fframwaith Bioamrywiaeth Byd-eang newydd, yn ogystal â diffinio'r camau sydd eu hangen i gyflawni ein targedau statudol domestig arfaethedig.

Bydd y Rhwydwaith Safleoedd Cenedlaethol yn elwa ar gyllid drwy barhau i ddarparu ein Rhaglen Rhwydweithiau Natur (NNP) yn 24/25, gan helpu i gyflawni ein targed 30x30. Mae'n allweddol i wella cyflwr a chysylltedd ein safleoedd morol a daearol gwarchoddedig, gan greu rhwydweithiau ecolegol gwydn a fydd yn caniatáu i'n cynefinoedd a'n rhywogaethau mwyaf bregus ffynnu. Bydd hefyd yn helpu i gyflwyno natur i ble bynnag mae pobl yn byw drwy ymgysylltu â chymunedau lleol, nid yn unig er budd ein hamgylchedd ond hefyd er budd ein hiechyd a'n llesiant. Bydd monitro a gwerthuso cadarn yn rhan annatod o'r Rhaglen Rhwydweithiau Natur.

Rhaglen Rhwydweithiau Natur, Lleoedd Lleol ar gyfer Natur, y Rhaglen Weithredu Genedlaethol ar Fawngydd a Natur am Byth.

Rhaglen Rhwydweithiau Natur

Rhaglen Rhwydweithiau Natur (NNP) – Bydd y dyraniad hwn yn caniatáu parhau i gyflawni'r NNP, gan adeiladu ar gyflawni Cytundebau Rheoli Tir gan CNC a'r Gronfa Rhwydweithiau Natur gan Gronfa Treftadaeth y Loteri Genedlaethol sy'n ymgorffori'r argymhellion a'r camau gweithredu sy'n deillio o'r archwiliad dwfn bioamrywiaeth.

Lleoedd Lleol ar gyfer Natur

Ar hyn o bryd, mae'r Rhaglen Lleoedd Lleol ar gyfer Natur yn ei phedwaredd flwyddyn, gyda chyllid dangosol o £35.4M o gyfalaf a £8.9m o refeniw wedi'i ddyrannu am ddwy flynedd arall. Mae £19.7m o gyfalaf a £2.95m o refeniw wedi'i ddyrannu ar ôl adolygu'r gyllideb sy'n cynnwys gostyngiad o £750k mewn refeniw a £4.71M mewn cyfalaf ar gyfer 2024-25. Hyd yn oed gyda'r gostyngiadau hyn, mae lefelau cyllid wedi cynyddu'n gymedrol ar gyfer y rhaglen dros y 2 flynedd nesaf i gefnogi ehangu cynlluniau Lleoedd Lleol ar gyfer Natur yn well o fewn cymunedau ac i helpu i ariannu mwy o brosiectau cyfalaf ar lawr gwlad. Un effaith nodedig yr ail-flaenoriaethu cyllid yw oedi'r cynllun Chwalu Rhwystrau a reolir gan Gronfa Treftadaeth y Loteri Genedlaethol. Noder nad yw'r ffigurau hyn yn cynnwys elfennau Bioamrywiaeth a Morol ac Arfordirol sy'n rhan o ddarpariaeth y rhaglen Lleoedd Lleol ar gyfer Natur ond a ariennir o dan Linellau Gwariant yn y Gyllideb eraill.

Mae'r rhaglen wedi bod yn llwyddiannus iawn yn ei thair blynedd gyntaf, gyda'r cyflawniadau wedi'u crynhoi isod. Cyfanswm gwariant y rhaglen y llynedd oedd £11.4m.

Tabl 1 – Prif Allbynnau ar gyfer Rhaglen Lleoedd Lleol ar gyfer Natur 2020-2023.

Prif Allbwn	Cyfansymiau 2020/21 - 2022/23
Mannau Gwyrdd wedi'u creu neu eu gwella'n sylweddol	1951
Dolydd ac ymylon ffordd bywyd gwyllt gydag arferion torri gwair newydd	730
Perllannau cymunedol wedi'u creu	407
Prosiectau tyfu cymunedol	521
Nifer y gwirfoddolwyr sy'n cymryd rhan	12343
Coed wedi'u plannu (coetir trefol, trwchus bach, ymylon ffordd, parcdir)	Tua 210 hectar

Rhagwelir bellach y bydd pob un o fesurau targed y Rhaglen Lywodraethu ar gyfer 'creu Mannau Gwyrdd' yn cael eu cyflawni gan Lleoedd Lleol ar gyfer Natur yn unig, gyda llawer yn cael eu rhagori arnynt erbyn diwedd y rhaglen. O arwyddocâd arbennig i Fioamrywiaeth, mae'r rhaglen wedi ariannu newidiadau Cymru gyfan i arferion torri gwair mewn mannau gwyrdd cyhoeddus ac ar ymylon ffyrdd. Erbyn hyn, mae momentwm i'r newid ymddygiad hwn, ac mae'n bwysig bod hynny'n parhau.

Mae'r gwaith o gyflawni'r rhaglen yn mynd rhagddo'n llawn eleni, gyda'r holl gynlluniau bellach ar waith, ac eisoes wedi ymrwymo £17.1m i gyflawni'r rhaglen eleni. Mae Llywodraeth Cymru ar y trywydd iawn o ran cyflawni'r rhaglen bresennol, ond nid yw bellach yn hyfyw uwchraddio'r rhaglen yn ôl y disgwyl oherwydd ymarfer adolygu'r gyllideb diweddar sydd wedi arwain at ail-flaenoriaethu cronfeydd sydd heb eu hymrwymo. Mae tua £480k o gyllid Refeniw (13% o'r gyllideb) ac £1M o gyllid Cyfalaf wedi'i 'ryddhau' o'r BEL i'r MEG ehangach. Y cynlluniau allweddol sydd wedi cael eu heffeithio yw Cynllun Treftadaeth y Loteri Genedlaethol sy'n rheoli cynlluniau Grant Cyfalaf a Chwalu Rhwystrau

Mae natur hyblyg y rhaglen Lleoedd Lleol ar gyfer Natur yn ein galluogi i addasu'n gyflym i amgylchiadau sy'n newid. Fel y dangoswyd gan ba mor gyflym y cafodd fy nghyhoeddiad ar gyfer y £3.3M ychwanegol o gyllid ar gyfer camau gweithredu Bioamrywiaeth ei gynnwys yng Nghynllun Partneriaeth Natur Lleol Lleoedd Lleol ar gyfer Natur ar gyfer y contract rheoli cynllun sydd newydd ei gaffael.

Gellir addasu'r rhaglen hon i waith trawsadrannol. Cafodd y cynllun peilot blaenorol yn 2022/23 ar gyfer cynyddu Capasiti Morol ac Arfordirol (*Cynllun Partneriaeth Morol ac Arfordirol*) ei hwyluso drwy'r Rhaglen Lleoedd Lleol ar gyfer Natur. Mae llwyddiant y cynllun peilot wedi arwain at ariannu a chaffael cynllun annibynnol fel cynllun cydweithredol trawsadrannol (*Capasiti'r Môr a'r Arfordir*) ar gyfer 2023-2025.

Rhaglen Weithredu Genedlaethol ar Fawndiroedd

Dadansoddiad o dystiolaeth sy'n ymwneud â thargedau sero net yw'r sail ar gyfer y cynnydd yn y Rhaglen Weithredu Genedlaethol ar Fawndiroedd sy'n hanfodol i ddiwallu anghenion poblogaeth Cymru ac sydd wedi llywio'r cynigion gwariant hyn.

Natur am Byth

Natur am Byth – Bydd y dyraniad hwn yn parhau i ddarparu'r cyllid cyfatebol sydd ei angen i gyflawni'r prosiect pedair blynedd hwn a arweinir gan CNC. Nod y prosiect yw mynd i'r afael â dirywiad y rhywogaethau sydd dan y bygythiad mwyaf yng Nghymru, gan weithio gydag amrywiaeth o bartneriaid sy'n helpu i fynd i'r afael â'r argyfwng natur.

Canlyniadau archwiliad dwfn Llywodraeth Cymru i fioamrywiaeth a'r ymrwymadau disgwylidig a wnaed yn COP15.

Mynychodd y Gweinidog Newid Hinsawdd COP15 ym mis Rhagfyr 2022. Rydym wedi ymrwymo i ddatblygu a chyflwyno deddfwriaeth i osod targedau natur yn y gyfraith yng Nghymru i sbarduno ein camau gweithredu yn y dyfodol ac rydym yn gweithio tuag at wneud hynny. Bydd angen cyllid i gefnogi datblygiad technegol y targedau hyn i'w gosod mewn is-ddeddfwriaeth (fel yr amlinellir uchod). Mae ein strategaethau allweddol, megis y Polisi Adnoddau Naturiol a'r Cynllun Gweithredu Adfer Natur, yn cael eu diweddarau yn barod ar gyfer COP16 ym mis Rhagfyr 2024 i adlewyrchu'r camau brys sydd eu hangen i gyflawni ein hymrwymadau yn erbyn y targedau byd-eang i wrthdroi dirywiad natur.

Arweiniodd yr Archwiliad Dwfn Bioamrywiaeth at ystod o argymhellion gyda'r nod o sbarduno camau y gallwn eu cymryd ar y cyd ar unwaith i gefnogi cyflawni nod '30x30' y CBD yn

ystyrlon, yn ogystal â mynd i'r afael â'r argyfwng natur. Bydd cyllid yn cael ei ddyrannu i gefnogi'r gwaith o gyflawni'r argymhellion a'r camau gweithredu. Bydd cymryd camau effeithiol i fynd i'r afael â'r argyfwng natur erbyn 2030 yn gofyn am gyllid digonol – mae cyllideb wedi'i dyrannu i gefnogi datblygiad model cyllid arloesol yn y dyfodol. Dyrannwyd cyllid i gynyddu cyflawniad y Rhaglen Mawndiroedd ac i ddatblygu gwaith y Partneriaethau Natur Lleol

Cyflwyno'r Cynllun Aer Glân.

Nod y Cynllun Aer Glân i Gymru: Awyr lach, Cymru lach yw gwella ansawdd aer a lleihau effeithiau llygredd aer ar iechyd pobl, ar fioamrywiaeth, ar ein heconomi. Mae'r Cynllun yn pennu llwybr ar gyfer sicrhau aer glanach, wedi'i strwythuro o gwmpas pedair thema graidd:-

- Pobl – diogelu iechyd a llesiant cenedlaethau'r presennol a'r dyfodol
- Yr amgylchedd - Cymryd camau i gefnogi ein hamgylchedd naturiol, ein hecosystemau a'n bioamrywiaeth
- Llewyrch - Gweithio gyda diwydiant i leihau allyriadau, gan helpu i greu Cymru Ianach a mwy llewyrchus
- Lle - Creu lleoedd cynaliadwy drwy wella prosesau cynllunio, seilwaith a thrafnidiaeth

Rydym yn ymgymryd ag ystod eang o waith gydag adrannau'r Llywodraeth, gwahanol sectorau o'r economi a'r cyhoedd i fwrw ymlaen â'r camau uchelgeisiol yn y Cynllun. Bydd cyllid yn cefnogi'r gwaith o gyflawni ei ymrwymadau, gan gynnwys camau i sicrhau cydymffurfiaeth frys â therfynau NO₂ statudol, ehangu ein gallu i ymateb i ddigwyddiadau, a gwaith Rheoli Ansawdd Aer Lleol (sicrhau bod y drefn yn canolbwyntio ar iechyd a'i bod yn cymryd ymagwedd ataliol). Bydd mesurau yn y Cynllun hefyd yn helpu i gyflawni ymrwymadau lleihau allyriadau'r DU ar gyfer llygryddion erbyn 2030, a bydd yn cefnogi ein nodau datgarboneiddio

Gweithredu'r Strategaeth Coetiroedd i Gymru, gan gynnwys Rhaglen y Goedwig Genedlaethol

Mae'r gyllideb ddrafft yn dyrannu refeniw [£6.4m] a chyfalaf [£8.3m] ar gyfer coedwigaeth. Mae gostyngiad o £2.7m mewn refeniw ac £1m mewn cyfalaf yn erbyn cynlluniau blaenorol. Cyflawnwyd yr ail-flaenoriaethu hwn drwy ail-broffilio gwaith wedi'i gynllunio ar fynediad a llwybrau cyhoeddus yn y Goedwig Genedlaethol, gan flaenoriaethu gweithgareddau y mae angen eu cynnal nawr ac oedi'r rhai a all ddechrau yn y blynyddoedd i ddod. Bydd y gyllideb yn parhau i gefnogi datblygiad parhaus y Goedwig Genedlaethol, a byddwn yn defnyddio'r broses arafach o gyflwyno gwaith mynediad i hwyluso mwy o goetir i ymuno â'r rhaglen. Byddwn yn parhau i ddarparu cyllid drwy'r Grant Buddsoddi mewn Coetir i helpu i greu coetiroedd newydd a gwella'r rhai presennol.

Bydd cyllid coedwigaeth hefyd yn cefnogi ymrwymiad y Rhaglen Lywodraethu i greu Strategaeth Ddiwydiannol ar gyfer Pren a swyddogaethau coedwigaeth trawsffiniol megis iechyd coed a Chod Carbon Coetiroedd.

Roedd £32m dros dair blynedd wedi'i ymrwymo i'r cynlluniau creu coetir newydd a lansiwyd ym mis Awst 2022, gyda chymorth tîm gwirio coetir yn CNC i helpu i sicrhau, lle mae plannu'n cael ei ariannu, ei fod wedi'i gynllunio'n dda ac yn briodol.

Gweithredu'r Strategaeth Genedlaethol ar gyfer Rheoli Perygl Llifogydd ac Erydu Arfordirol, yn cynnwys y defnydd a wneir o'r Rhaglen Rheoli Risgiau Arfordirol.

Mae'r Strategaeth Genedlaethol ar gyfer Rheoli Perygl Llifogydd ac Erydu Arfordirol yn nodi sut y byddwn yn rheoli perygl llifogydd ac erydu arfordirol dros y degawd nesaf gyda'r amcanion i flaenoriaethu buddsoddiad, gwella ein dealltwriaeth o risg, meithrin cydnerthedd, atal mwy o bobl rhag dod i gysylltiad â risg ac ymateb i ddigwyddiadau.

Aeth CNC ati yn ddiweddar i gyflwyno adroddiad Adran 18 i'r Gweinidog Newid Hinsawdd yn amlinellu'r cynnydd a wnaed wrth weithredu'r Strategaeth Genedlaethol ar gyfer Rheoli Perygl Llifogydd ac Erydu Arfordirol.

Lluniwyd yr adroddiad ffeithiol o wybodaeth a ddarparwyd gan yr Awdurdodau Rheoli Risg sy'n gweithredu yng Nghymru, ac mae'n amlinellu'r cynnydd yn erbyn y 24 mesur:

- Mae 13 mesur eisoes wedi'u cwblhau, er bod 7 o'r rheini'n gofyn am i weithgareddau parhaus cysylltiedig barhau a 4 yn gofyn am ystyried y camau nesaf. Mae 9 ar y gweill, gyda 5 o'r mesurau hynny y tu ôl i'r targed, ac mae 2 yn dal heb ddechrau neu ar stop.

Mae'r adroddiad yn dangos bod cynnydd da wedi'i wneud o ran cyflawni'r mesurau ac, o ganlyniad, yr amcanion o fewn y Strategaeth. Fodd bynnag, mae sawl maes gwaith yn parhau i fod ar y gweill neu heb eu dechrau eto ac mae'n amlwg bod gwaith pellach allweddol i'w gwblhau yn y flwyddyn i ddod.

Mae ein Rhaglen Lywodraethu yn cynnwys ymrwymiad i ariannu amddiffyniad llifogydd ychwanegol ar gyfer mwy na 45,000 o gartrefi yn ystod tymor y Senedd hon. Y llynedd, gwnaethom gytuno ar gyllideb gyfalaf tair blynedd gwerth £102 miliwn i'n galluogi i gynllunio ein buddsoddiad yn well rhwng 2022/3 a 2024/5 i gefnogi cymunedau sy'n wynebu risg. Eleni, yn 2023/4, gwnaethom ddyrannu £75 miliwn o gyllid cyfalaf a referiw ar gyfer y Rhaglen Rheoli Perygl Llifogydd ac Arfordiroedd, ein buddsoddiad uchaf mewn un flwyddyn hyd yma.

Bydd ein Rhaglen Rheoli Risgiau Arfordirol (CRMP) yn dod i ben eleni, gyda gwaith adeiladu'r 15 cynllun i ddechrau erbyn mis Mawrth 2024. Bydd y cynllun yn buddsoddi dros £200m mewn seilwaith arfordirol allweddol ac yn lleihau'r perygl llifogydd a/neu erydu arfordirol i dros 15,200 o gartrefi a busnesau. Bydd hyn yn helpu i gyflawni bron i 35% o ymrwymiad y Rhaglen Lywodraethu i ariannu amddiffyniad llifogydd ychwanegol ar gyfer mwy na 45,000 o gartrefi.

Ansawdd Dŵr, gan gynnwys cymorth ar gyfer y Tasglu Gwella Ansawdd Afonydd

Mae ansawdd dŵr o dan bwysau o fygythiadau amrywiol. Priodolir prif achosion methiant o dan y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr yng Nghymru i'r sector amaeth, mwyngloddiau a chwareli (gan gynnwys llygredd o hen fwyngloddiau metel), y sector trafndiaeth, llygredd trefol a gollyngiadau'r diwydiant dŵr. Mae'n angenrheidiol bod dull traws-sector integredig yn cael ei ddatblygu a'i weithredu ledled Cymru er mwyn gwella ansawdd dŵr yn y tymor hir. Gan gydnabod yr holl bwysau, rydym wedi ymrwymo i ddarparu dros £40 miliwn o gyllid ychwanegol rhwng 2022-23 a 2024-25 i fynd i'r afael â heriau ansawdd dŵr ledled Cymru. Yn 2023-4, rydym hefyd wedi darparu cyllid grant cyfalaf o £15 miliwn i CNC i wella cydymffurfiaeth â Rheoliadau Amgylchedd Dŵr (Cyfarwyddeb Fframwaith Dŵr) (Cymru a Lloegr) 2017 a deddfwriaeth gysylltiedig a fydd yn sicrhau gwelliannau mewn ansawdd dŵr.

Un o'r ymrwymadau yn ein Rhaglen Lywodraethu yw dechrau dynodi safleoedd dyfroedd ymdrochi mewndirol, yn dilyn llwyddiannau ein dyfroedd ymdrochi arfordirol. Rydym wedi rhoi hwb i'r capasiti yn CNC drwy ariannu cynghorydd Polisi Ansawdd Dŵr pwrpasol i arwain ar weithredu'r ymrwymiad hwn i ddechrau dynodi dyfroedd ymdrochi mewndirol.

Eleni, rydym hefyd wedi darparu hyd at £1.1 miliwn o gyllid i'n Byrddau Rheoli Maethynnau i gefnogi'r gwaith o gyflawni camau blaenoriaeth mewn dalgylchoedd afonydd Ardal Cadwraeth Arbennig (ACA) sy'n methu, gan gynyddu cyfanswm ein cyfraniad hyd yma i £1.5 miliwn. Mae'r gwaith hwn yn rhan o broses ehangach yr Uwchgynhadledd Llygredd Afonydd gyda'r holl sectorau allweddol, sydd â'r nod o sbarduno ein dull o fynd i'r afael â llygredd ffosforws mewn afonydd ACA sy'n methu yng Nghymru. Roedd ein huwchgynhadledd ddiweddaraf ar 30 Tachwedd a bydd yr Uwchgynhadledd nesaf yn cael ei chynnal gan Cyfoeth Naturiol Cymru ym mis Mawrth 2024.

Yn 2022, sefydlwyd y Tasglu Gwella Ansawdd Afonydd i werthuso'r dull presennol o reoli a rheoleiddio gorlifoedd yng Nghymru ac i nodi cynlluniau manwl i sbarduno newid a gwelliant cyflym. Mae Llywodraeth Cymru yn aelodau ochr yn ochr â Cyfoeth Naturiol Cymru, y cwmnïau dŵr, Ofwat a rhanddeiliaid y diwydiant sy'n darparu her annibynnol o safbwynt rhanddeiliaid a defnyddwyr. Ym mis Hydref 2023, cyhoeddodd y Tasglu yr Adroddiad Tystiolaeth ar Orlifoedd Storm ar gyfer Cymru (SOEFW) o dan ei Gynllun Gweithredu Rheoleiddio Amgylcheddol ar gyfer Gorlifoedd Storm. Nid yw'r adroddiad yn cynnwys argymhellion; yn hytrach, mae'n cymharu costau a manteision gwahanol opsiynau polisi wrth reoleiddio gorlifoedd storm cyfun (CSOs). Mae'r Tasglu yn ystyried yn ofalus yr opsiynau a'u goblygiadau cost i ddatblygu rhaglen gyraeddadwy a fforddiadwy i atal niwed ecolegol yn nyfrffyrdd Cymru.

Datblygu trefniadau llywodraethu amgylcheddol parhaol, a gwaith Asesydd Interim Diogelu'r Amgylchedd.

Mae Llywodraeth Cymru yn parhau i fod yn ymrwymedig i weithio tuag at sefydlu corff llywodraethu amgylcheddol i Gymru yn ystod tymor y Senedd hon. Mae cyllideb o £480,000 ar gael ar gyfer y gwaith hwn.

Mae'r costau ar gyfer Asesydd Interim Diogelu'r Amgylchedd yn deillio o gyllideb o £45,000 sydd wedi'i neilltuo ar gyfer swyddogaethau'r IEPAW. Yn flaenorol, roedd y gyllideb hon yn rhan o BEL Ymadael â'r UE ond bydd yn cael ei throsglwyddo i'r MEG Newid Hinsawdd o'r ail gyllideb atodol ar gyfer 2022-23 ac fel rhan o'r broses Gyllideb ar gyfer blynyddoedd i ddod. Mae'r mesurau interim hyn yn darparu ffordd i bobl godi pryderon ar sut y gweithredir cyfraith amgylcheddol hyd nes y bydd y mesurau parhaol ar waith.

Cyflwyno Cynllun Rheoli'r Rhwydwaith Ardaloedd Morol Gwarchoddedig. Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC): Manylion dyraniadau'r gyllideb ar gyfer CNC, gan gynnwys:

Dyrennir y gyllideb ar gyfer ariannu prosiectau llwyddiannus a ddyfernir yn ystod yr alwad am gamau gweithredu arfaethedig, gan gyflawni'r blaenoriaethau a'r amcanion a nodir yn y fframwaith rheoli rhwydwaith MPA ar gyfer Cymru. Disgwylir i ddyraniadau gyfateb i ddyfarniadau o flynyddoedd blaenorol a deillio o'r cyllidebau Ecosystemau Morol a Bioamrywiaeth pan fyddant wedi'u cwblhau. Ar ben hynny, disgwylir i'r gyllideb gael ei dyrannu ar gyfer camau gweithredu sy'n deillio o gyhoeddi Strategaeth Cadwraeth Adar Môr i Gymru y flwyddyn nesaf.

Sut mae datblygiad y gyllideb ddrafft wedi cael ei lywio a'i ddylanwadu gan unrhyw ganfyddiadau sy'n dod i'r amlwg o'r adolygiad sylfaenol, a chyllid ar gyfer y Rhaglen Ynni Adnewyddadwy ar y Môr

Mae'r Pwyllgor yn ymwybodol o fy mwriad i gau bwlch cyllido CNC yn barhaol.

Ar ôl cael fy llywio gan ganfyddiadau adolygiad sylfaenol CNC ac ail-broffilio cyllidebau o fewn fy MEG, roeddwn yn falch o hysbysu'r Pwyllgor ym mis Ebrill fy mod wedi cytuno i roi £18.2m pellach i CNC yn 2023-24, a oedd yn cynnwys £950K yn caniatáu i CNC gyflawni argymhellion sy'n deillio o'r adolygiad o'r dechrau i'r diwedd o Drwyddedu Morol.

Fy mwriad i, fel rhan o ymarfer cyllideb ddrafft 2024-25, oedd gwneud y cynnydd o £18.2m yn rhan sylfaenol o ddyraniad cyllideb CNC. Mae angen gwneud penderfyniadau anodd o hyd, a gwneir y rhain mewn ymgynghoriad â CNC.

Mae fy swyddogion yn parhau i weithio'n agos gyda CNC i sicrhau bod yr adnoddau sydd ar gael yn gymesur â'u hanghenion ac yn cyd-fynd â'u cyfrifoldebau statudol a'u hymrwymiaidau yn y Rhaglen Lywodraethu. Dros y blynyddoedd nesaf, byddwn yn canolbwyntio ar sicrhau bod gan CNC yr hyblygrwydd mwyaf posibl wrth ddyrannu ei adnoddau a, lle bo hynny'n bosibl ac yn briodol, dileu rhwystrau sy'n ei atal rhag gwneud hynny.

Comisiwn Seilwaith Cenedlaethol Cymru (NICW): Manylion dyraniadau'r gyllideb ar gyfer NICW

Ym mis Hydref, cyhoeddodd NICW ei adroddiad ar ynni adnewyddadwy. Roedd hyn yn golygu uno tri darn o waith: edrych ar y tensiynau sy'n deillio o ddatblygiadau ynni adnewyddadwy; y ffordd orau o gipio gwerth ynni adnewyddadwy i Gymru; a sut y gallem fod yn ymgysylltu â chymunedau ar ddatblygiadau ynni adnewyddadwy yn y dyfodol. Roedd yr adroddiad yn cynnwys 11 argymhelliad ar gyfer Llywodraeth Cymru rydym yn eu hystyried ar hyn o bryd. Arweiniwyd y gwaith hwn gan y Comisiynwyr Aleen Khan a Nick Tune.

Mae'r Cytundeb Cydweithio rhwng Llafur a Phlaid Cymru yn ymrwymo'r Comisiwn Seilwaith i asesu sut y gellir lleihau'r tebygolrwydd cenedlaethol o lifogydd mewn cartrefi, busnesau a seilwaith erbyn 2050.

Mae gwaith ymchwil ar y gweill ar hyn o bryd i lywio'r prosiect. Mae'r pedair ffrwd waith yn ymwneud â datblygu gweledigaeth ar gyfer y gallu i wrthsefyll llifogydd ar gyfer 2050; archwilio effeithiolrwydd cynlluniau dalgylch; adnoddau; a chynllunio defnydd tir. Mae Grŵp Cyngori ar Brosiect o arbenigwyr technegol yn helpu i lywio'r gwaith hwn. Mae'r Comisiynwyr Eurgain Powell ac Eluned Parrott yn arwain ar y gwaith hwn ac mae disgwyl i adroddiad gael ei gyflwyno i Lywodraeth Cymru erbyn hydref 2024.

Mae'r gwaith cwmpasu ar gyfer prosiect arfaethedig 2024/25 ar gyfathrebu bygythiad y Newid yn yr Hinsawdd i gymunedau ar y gweill ar hyn o bryd. Bydd hyn yn archwilio sut y gellir cael cymunedau i gymryd rhan mewn sgysiau am eu dyfodol mewn cyfnod o ansicrwydd byd-eang a sut y gellir lleihau anghydraddoldebau yn y maes hwn. Mae'r comisiynwyr Helen Armstrong a Steve Brooks yn arwain ar y gwaith hwn.

'Bwlch cyllido' Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC)

Datryswyd y 'bwlch cyllido' drwy ddyraniad sylfaenol cylchol yng nghyllideb atodol gyntaf 2023/24.

Newid yn yr hinsawdd, ynni ac effeithlonrwydd ynni

Polisiau a rhaglenni i gefnogi datgarboneiddio yn y sector tai, gan gynnwys dyraniadau ar gyfer Rhaglen Cartrefi Clyd Llywodraeth Cymru a'r Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio.

Bydd datblygu dull stoc dai gyfan at ddatgarboneiddio yn darparu ar gyfer strategaeth hirdymor ar gyfer effeithlonrwydd ynni, tlodi tanwydd a datgarboneiddio ar gyfer y sector. Bydd yn helpu i fodloni disgwyliadau ein hail gyllideb garbon Cymru Sero Net ac yn cyd-fynd ag amcanion tai ehangach.

Lansiwyd y Rhaglen Cartrefi Clyd yn 2011. Ers ei lansio, mae dros 198,000 o bobl wedi derbyn cyngor effeithlonrwydd ynni drwy'r gwasanaeth. Rydym wedi ymestyn y cynllun Nyth hyd at fis Ebrill 2024 i sicrhau gwasanaeth parhaus a sicrhau bod cymorth ar gael i aelwydydd sy'n cael trafferth gyda chostau ynni'r gaeaf hwn.

Bydd y Rhaglen Cartrefi Clyd newydd yn parhau i weithredu fel ein prif fecanwaith i fynd i'r afael â thlodi tanwydd. Byddwn yn mabwysiadu dull gweithredu ffabrig yn gyntaf, y gwaethaf yn gyntaf a charbon isel yn gyntaf, gan ddarparu mesurau i wella effeithlonrwydd ynni'r aelwydydd incwm isel lleiaf effeithlon yn thermol yng Nghymru. Ym mis Mehefin 2023, cyhoeddais fanylion y cynllun newydd a chyhoeddais y gwahoddiad i dendro ym mis Awst 2023. Ar hyn o bryd, mae swyddogion yn cynnal camau olaf yr ymarfer caffael ac rwy'n dal i fod yn hyderus y bydd y cynllun newydd ar waith erbyn mis Ebrill 2024, heb doriad mewn gwasanaeth i gwsmeriaid. Mae'r cynllun newydd, sy'n cael ei arwain gan y galw, yn werth £250m dros saith mlynedd ac mae wedi'i strwythuro o amgylch tair elfen: gwasanaeth cynghori, darparu mesurau effeithlonrwydd ynni, a sicrhau ansawdd.

Does dim amheuaeth bod datgarboneiddio cartrefi preifat yn fwy cymhleth na delio â'r sector cymdeithasol neu'r rhai mewn tlodi tanwydd, felly byddwn yn parhau i gymhwyso ethos ORP, sef 'profi a dysgu'. Mae ORP a'r Rhaglen Tai Arloesol eisoes yn annog mentrau cymunedol lleol ar raddfa fach, ar draws sectorau tai fel man cychwyn.

Yn y tymor byr, byddwn yn parhau i gyflawni'r Rhaglen Cartrefi Clyd, gyda'r gyllideb gyfalaf yn cynyddu £5m i £35m yn 2023/24 o fewn y gyllideb ddrafft.

Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio

Mae Gweinidogion wedi blaenoriaethu buddsoddiad mewn datgarboneiddio tai cymdeithasol drwy'r cyllid sydd ar gael i landlordiaid cymdeithasol drwy'r Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio (ORP).

Ein dull gweithredu datganedig yw dechrau gyda thai cymdeithasol, cyn symud i ddeiliadaethau eraill, gan mai tai cymdeithasol sydd â'r mwyaf o ysgogiadau. Mae sianelu buddsoddiad yr ORP drwy landlordiaid cymdeithasol yn cefnogi dull 'profi a dysgu' i ddatgarboneiddio cartrefi'n effeithiol ac yn effeithlon.

Mae'r ORP hefyd yn cefnogi rhaglen Cynllun Prydlesu Cymru i ddarparu cymorth ychwanegol i landlordiaid sy'n ymuno â'r cynllun i wella datgarboneiddio'r cartrefi rhent preifat hynny.

Ar gyfer y rhaglen ôl-osod er mwyn optimeiddio (ORP), targed y buddsoddiad mewn cartrefi cymdeithasol yw bod dros £280m dros dymor y llywodraeth (gyda thua £120m wedi'i fuddsoddi hyd yma) i ôl-osod dros 13,000 o gartrefi hyd yma.

Ar gyfer blwyddyn ariannol 2024/25, mae £70m wedi'i ddyrannu i landlordiaid cymdeithasol i ymgymryd â gweithgareddau ôl-osod yn unol â'r ORP, gyda £18m arall wedi'i ddyrannu i gefnogi gweithredu safon SATC newydd a lansiwyd ym mis Hydref 2023.

Mae buddsoddiad yr ORP yn cyd-fynd â chyllid MRA a chyllid Gwaddoli (ar gyfer ALLau a throsglwyddiadau gwirfoddol ar raddfa fawr (LSVTs)) gwerth £108 miliwn ychwanegol y flwyddyn sy'n cyfrannu at gyflawni SATC a gwaith cynnal a chadw parhaus ac yn trosoli cyllid sylweddol gan awdurdodau lleol a phartneriaid LSVT (35% o ffynonellau cyllid Llywodraeth Cymru, tra bod y sector yn cyfrannu tua 65%).

Mae'r safon SATC newydd 2023 yn adeiladu ar gyflawniadau rhagorol ei rhagflaenydd. Mae'r safon newydd yn cadw gofynion trechu tloidi wrth ei gwraidd, a'i nod yw gwella effeithlonrwydd ynni a thrwy hynny gefnogi cysur a lles y tenant.

Mae'r safon yn creu sicrwydd a fydd, yn ei dro, yn helpu i gynyddu effeithlonrwydd wrth leihau costau. Yn y pen draw, bydd hyn yn ein galluogi i fynd ymhellach yn gyflymach ac, yn bwysig, yn helpu i ddatblygu'r wybodaeth, y sgiliau a'r cadwyni cyflenwi sydd eu hangen i wasanaethu'r stoc tai cymdeithasol a'r sector tai preifat.

Cyflwyno rhaglenni ynni adnewyddadwy ac effeithlonrwydd ynni'r sector cyhoeddus, gan gynnwys cyllid ar gyfer Gwasanaeth Ynni Cymru.

Mae'r gyllideb yn darparu cyfalaf a refeniw i gefnogi gweithrediad Gwasanaeth Ynni Llywodraeth Cymru. Mae hyn yn cynnig arbenigedd masnachol, ariannol a thechnegol i'r sector cyhoeddus a'r sector ynni lleol i ddatblygu cynlluniau effeithlonrwydd ynni ac ynni adnewyddadwy. Mae'r gwasanaeth hefyd yn ymgymryd â rôl arweinyddiaeth strategol ar draws y sectorau, gyda ffocws ar gynyddu uchelgais, gallu a galluogrwydd.

Hyd yma, mae disgwyl i brosiectau a gefnogir gan Wasanaeth Ynni Llywodraeth Cymru gynhyrchu mwy na £320m drwy arbedion a chynhyrchu pŵer.

Yn ystod 2018-2023, mae'r Gwasanaeth Ynni wedi cefnogi bron i 300 o brosiectau sy'n amrywio o gyfleusterau ynni adnewyddadwy newydd eu gosod i hyrwyddo gwaith effeithlonrwydd ynni a chyflwyno cerbydau di-allyriadau. Mae'r prosiectau ynni adnewyddadwy ar eu pennau eu hunain wedi cyflwyno 40.5MW o gapasiti newydd, sy'n cyfateb i ddigon o drydan i bweru 16,000 o gartrefi.

Mae cyfanswm o £169.8 miliwn wedi'i fuddsoddi mewn prosiectau ar draws 67 o sefydliadau, gan gynnwys byrddau iechyd, awdurdodau lleol, parciau cenedlaethol a cholegau. Roedd y prosiectau'n amrywio o osod lampiau stryd LED i systemau gwres carbon isel. Bydd y cymorth yn arbed 695,000 o dunelli o CO2 dros eu hoes.

Mae'r Gwasanaeth Ynni yn alluogwr allweddol i'r sector cyhoeddus i gyflawni'r uchelgais cyfunol o sector cyhoeddus sero net erbyn 2030. O ystyried llwyddiant y Gwasanaeth, fel y cydnabyddir gan Archwilio Cymru a chyrrff cyhoeddus yng Nghymru, mae Llywodraeth Cymru wedi llunio contract newydd i gymryd lle'r un blaenorol a ddaeth i ben ym mis Mawrth 2023. Mae hyn yn sicrhau parhad o ran darparu gwasanaethau ar gyfer sefydliadau sector cyhoeddus a sefydliadau dan arweiniad y gymuned ledled Cymru.

Monitro cynnydd a chefnogi Cynlluniau Gweithredu Datgarboneiddio

Ein uchelgais yw i'r sector cyhoeddus fod yn sero net erbyn 2030, sy'n bolisi allweddol a sefydlwyd yng nghynllun Sero Net Cymru

Mae cael cyrrff cyhoeddus yng Nghymru i adrodd am allyriadau yn flynyddol yn rhan bwysig o gyflawni'r uchelgais honno, drwy helpu i lunio ein camau gweithredu a'n blaenoriaethau. Ym mis Mai 2021, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru y Canllaw Sector Cyhoeddus ar gyfer Adrodd

ar Garbon Sero Net, sef canllaw cyffredinol i'w ddefnyddio gan gyrff cyhoeddus Cymru i amcangyfrif allyriadau llinell sylfaen. Mae'r allyriadau hyn yn cwmpasu adeiladau, trafndiaeth, gwastraff, cadwyni cyflenwi a defnydd tir.

Mae'r adroddiad blynyddol ar allyriadau carbon y sector cyhoeddus yn ffordd allweddol o olrhain allyriadau carbon ar draws y sector cyhoeddus yng Nghymru. Rydym yn falch ein bod wedi cael ymateb gan bob un o'r 71 o sefydliadau'r sector cyhoeddus ar gyfer blwyddyn ariannol 2022/23. Roedd hyn yn cynnwys Awdurdodau Lleol, Byrddau Iechyd a Phrifysgolion. Mae hwn yn ymateb trawiadol iawn, yn enwedig o ystyried bod adrodd yn wirfoddol, ac mae'n dangos ymrwymiad o bob cwr o sector cyhoeddus Cymru i gyflawni ein huchelgais o greu sector cyhoeddus sero net erbyn 2030.

Rydym yn gweithio gyda'n contractwr, yr Ymddiriedolaeth Garbon, i brosesu'r data a llunio'r set ddata ar gyfer yr adroddiad Cymru gyfan.

Cyhoeddir dadansoddiad o'r data ar gyfer y sector cyhoeddus ar wefan Llywodraeth Cymru bob blwyddyn.

Mae'r data a gesglir yn ein helpu i ddeall yr allyriadau carbon ar draws y sector cyhoeddus ac olrhain cynnydd tuag at ein huchelgais gyfunol ar gyfer 2030 a hefyd cynorthwyo sefydliadau o bob rhan o'r sector cyhoeddus i fireinio eu cynlluniau datgarboneiddio a chanolbwyntio eu hadnoddau.

Mae Llywodraeth Cymru yn defnyddio'r data yn barhaus i ddangos tystiolaeth o ffrydiau gwaith a pholisiau yn y dyfodol i'n helpu i ddeall ble i ganolbwyntio cymorth er mwyn i'r sector cyhoeddus ddatgarboneiddio megis Grant Gwres Carbon Isel Awdurdodau Lleol ar y cyd â'r Gweinidog Llywodraeth Leol sy'n cefnogi 34 o adeiladau (26 o ysgolion, 3 swyddfa, 1 canolfan hamdden, 2 gartref gofal, 2 arall – yn cynnwys Canolfan Llesiant Casnewydd ar y cyd â'r tîm Trawsnewid Trefi) ar draws 11 Awdurdod Lleol yng nghylch 1. Mae ail gylch hefyd ar waith ar hyn o bryd ar gyfer prosiectau hyd at 2025.

Ynni Adnewyddadwy

Rydym wedi cyhoeddi targedau ynni adnewyddadwy newydd i gynyddu cynhyrchiant ynni adnewyddadwy yng Nghymru i ddiwallu ein hanghenion yn llawn erbyn 2035. Rydym yn dal i ymrwmo i sicrhau bod Cymru'n elwa ar y cynhyrchiant newydd hwn ac mae gennym darged o sicrhau bod 1.5GW o gynhyrchiant newydd dan berchnogaeth leol erbyn 2035. Bydd ein canllawiau ar sut y gall modelau perchnogaeth leol weithio yng Nghymru yn cefnogi'r trafodaethau rhwng cymunedau a datblygwyr i gyflawni'r nod hwn. Rydym yn parhau i flaenoriaethu adnoddau o fewn y BEL ynni glân i weithredu argymhellion yr Archwiliad Dwfn Ynni Adnewyddadwy, gan weithio mewn partneriaeth â chyfranddalwyr allweddol, partneriaid cyflenwi a'r sector ynni i weithredu'r argymhelliad.

Bydd y dyraniad cyllideb i ynni glân yn caniatáu i ni barhau â'r rhaglen cynllunio ynni, gan gefnogi'r pedair Strategaeth Ynni Ranbarthol i gyflawni drwy ddarparu tystiolaeth fanwl o gyfleoedd i ddatgarboneiddio'r defnydd o bŵer, gwres mewn adeiladau a thrafnidiaeth. Bydd y timau bach a sefydlir ym mhob rhanbarth yn cydweithio ag awdurdodau lleol a busnesau i nodi a blaenoriaethu prosiectau a chael mynediad at gymorth gan Wasanaeth Ynni Llywodraeth Cymru i droi'r rhain yn gyfleoedd buddsoddi.

Mae'r gyllideb hefyd yn cefnogi'r gwaith o fynd ati yn y gwanwyn i sefydlu Trydan Gwyrdd Cymru, y datblygwr dan berchnogaeth gyhoeddus a fydd yn datblygu prosiectau gwynt ar raddfa fawr ar dir cyhoeddus yng Nghymru, er budd pobl Cymru. Bydd y cwmni'n cael ei sefydlu ac yn ymgynghori â phobl ar leoliadau cyntaf posibl y prosiect dros y flwyddyn nesaf.

Datblygu cynigion ar gyfer Ynni Cymru

Rydym yn parhau i weithio gyda Plaid Cymru ar yr ymrwymiad pwysig hwn yn y Cytundeb Cydweithio i weithio tuag at sefydlu Ynni Cymru i ehangu ynni adnewyddadwy sy'n eiddo i'r gymuned yng Nghymru. Lanswyd Ynni Cymru ym mis Awst 2023 ac mae gwaith yn parhau i ddatblygu swyddogaethau cyflenwi Ynni Cymru i gefnogi'r gwaith o ddarparu systemau Ynni Lleol Clyfar. Mae tîm bach wedi'i recriwtio i arwain y gwaith o ddarparu Ynni Cymru i weithio gyda'r sector ynni cymunedol i gynyddu'r ddarpariaeth ynni adnewyddadwy yng Nghymru mewn ffordd sy'n cadw gwerth yn ein cymunedau. Mae achos busnes yn cael ei ddatblygu mewn partneriaeth â rhanddeiliaid allweddol yng Nghymru. I gefnogi'r gwaith o feithrin gallu a chasiti o fewn y Sector Ynni Cymunedol yng Nghymru, mae £938,680 o gyllid grant adnoddau wedi'i roi i 10 prosiect yng Nghymru.

Trafnidiaeth

Cyflawni'r polisi terfyn cyflymder 20mya, yn enwedig manylion unrhyw gostau / dyraniadau parhaus

Mae'r dull gweithredu wedi'i nodi yn y [Datganiad Ysgrifenedig ar Gefnogi Awdurdodau Priffyrdd wrth weithredu'r terfyn 20mya \(25 Hydref 2023\)](#) a bydd dyraniadau'r gyllideb yn ddarostyngedig i'r amcangyfrifon cost sy'n deillio o hyn.

Cyflawni'r fasnachfaint rheilffyrdd a blaenoriaethau seilwaith rheilffyrdd Llywodraeth Cymru

Mae'r cyllid cyfalaf a refeniw a ddyrennir yn caniatáu i Trafnidiaeth Cymru gyflawni masnachfaint Rheilffyrdd Cymru a'r Gororau ar ran Gweinidogion Cymru. Fel rhan o hyn, bydd Trafnidiaeth Cymru yn parhau i gyflawni ein hymrwymadau yn y Rhaglen Lywodraethu. Byddant yn gorffen darparu'r cerbydau rheilffyrdd newydd sbon sydd eisoes yn darparu trenau newydd, cyflymach a mwy cyfforddus, yn ogystal â gwella gwytnwch y gwasanaethau sy'n cael eu gweithredu gan y fasnachfaint rheilffyrdd, gan wella perfformiad i gwsmeriaid. Bydd ein buddsoddiad parhaus ym Mhrosiect Trawsnewid Llinellau Craidd y Cymoedd yn darparu rhwydwaith rheilffyrdd gwirioneddol fodern sy'n gweithredu trenau trydan cwbl lân ar y seilwaith rydym yn berchen arno. Bydd yn newid y ffordd mae pobl yn teithio drwy wella amseroedd teithio ac amllder gwasanaethau, gan annog mwy o bobl i ddefnyddio'r rheilffyrdd. At hynny, mae'r buddsoddiad yn gwneud cyfraniad sylweddol at ein hymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu i wneud y system trafndiaeth gyhoeddus yn fwy hygyrch i bobl anabl drwy sicrhau bod gan orsafoedd fynediad heb risiau a gwell mynediad ar y cerbydau rheilffyrdd newydd.

Cyflwyno Metros y Gogledd-ddwyrain, y De-orllewin a'r De-ddwyrain

Byddwn yn trosglwyddo ein rhaglenni metro i ddull trafndiaeth ranbarthol integredig. Bydd y cynnydd a wnaed ar y rhaglenni metro hyd yma yn sail y gall y Cyd-bwyllgorau Corfforaethol adeiladu arni wrth iddynt ddatblygu cynlluniau trafndiaeth ranbarthol newydd dros 2024-25. Yn y Gogledd, bydd hyn hefyd yn cael ei lywio gan argymhellion Comisiwn Trafnidiaeth Gogledd Cymru. Bydd timau rhanbarthol Trafnidiaeth Cymru sy'n gwasanaethu'r Gogledd, y Canolbarth a'r De-orllewin yn cefnogi'r Cyd-bwyllgorau wrth iddynt ddatblygu'r cynlluniau.

Fel rhan o'r gwaith hwn, bydd Trafnidiaeth Cymru yn parhau i ddatblygu prosiectau strategol bwysig ledled Cymru a fydd yn ein helpu i gyflawni'r newid mewn dulliau teithio sydd ei angen i gyflawni ein targedau Sero Net Cymru. Bydd y rhain yn cefnogi datblygu gwelliannau seilwaith, dyluniad gwasanaethau, mentrau newid ymddygiad, data a digidol mewn perthynas â bysiau, rheilffyrdd a theithio llesol sy'n arwain at fwy o newid mewn dulliau teithio.

Datblygu Trafnidiaeth Cymru – gan gynnwys diweddariad ar y gwaith a wnaed i wella proses gyllidebu Trafnidiaeth Cymru yn dilyn ein hadroddiad ar gyllideb ddrafft 2023-24, a dadansoddiad o ddyraniad cyllideb lawn Trafnidiaeth Cymru ar gyfer 2024-25, gan eitemeiddio ei gyllideb gorfforaethol ochr yn ochr â dyraniadau ar gyfer darparu rhaglenni penodol, yn ogystal ag ymrwymadau masnachfrait rheilffyrdd

Yn dilyn y camau a gymerwyd gennym ym mis Hydref i helpu i reoli'r pwysau wrth gynnal gweithrediadau rheilffyrdd eleni, mae'r £125m a gyhoeddwyd ym mis Hydref yr oedd ei angen i gynnal gweithrediadau rheilffyrdd ledled Cymru wedi'i nodi fel llinell sylfaen. Fel yr amlinellwyd ym mis Hydref, achoswyd y pwysau hwn gan yr effaith barhaus y mae'r pandemig wedi'i chael ar yr amcanestyniadau refeniw uchelgeisiol o gais gwreiddiol KeolisAmey yn 2018, ochr yn ochr â'r cynnydd mewn rhai costau gweithredol o ganlyniad i chwyddiant.

Heb y cyllid hwn, ni fyddai Trafnidiaeth Cymru wedi gallu parhau i weithredu ei holl wasanaethau rheilffordd. Byddai'r buddsoddiadau sylweddol sydd eisoes wedi'u gwneud yn y rheilffyrdd ledled Cymru wedi cael eu peryglu heb y cyllid ychwanegol a ddarparwyd yn y cynlluniau gwariant diwygiedig. Bydd y pecyn buddsoddi ehangach hefyd yn helpu i gynyddu'r galw a chynyddu incwm refeniw yn sylweddol dros y blynyddoedd i ddod. Fel pob gwasanaeth cyhoeddus yng Nghymru, bydd hyn yn golygu dewisiadau anodd i allu byw o fewn y setliad hwn. Mewn ymateb i'r pwysau chwyddiant, bydd angen i Trafnidiaeth Cymru hefyd gynyddu prisiau tocynnau trên i helpu i gau'r bwlch a sicrhau cynaliadwyedd wrth symud ymlaen. Rydym yn parhau i weithio gyda Trafnidiaeth Cymru i wneud arbedion ac i leihau'r bwlch rhwng incwm a chostau.

Cyflwynodd Trafnidiaeth Cymru ddrafft cyntaf eu cyllideb i Lywodraeth Cymru yn gynharach eleni yn yr haf, llawer yn gynharach nag mewn blynyddoedd blaenorol, er mwyn llywio'r gyllideb ddrafft. Mae hyn wedi bod yn amhrisiadwy yn y cylch cyllideb hwn wrth sicrhau bod dealltwriaeth gyffredin o gostau ar gyfer y flwyddyn nesaf.

Ers ei gyflwyno, mae swyddogion wedi cynnal nifer o sesiynau her yn canolbwyntio ar feysydd penodol lle'r oedd angen rhagor o fanylion, gan gynnwys bysiau, teithio llesol a nifer y teithwyr er mwyn cynnig cyfle i arweinwyr polisi a deiliaid cyllidebau archwilio'r rhagolygon a llywio iteriadau'r dyfodol. Mae hyn wedi arwain at ostyngiad o £1.4m mewn costau canolog a gostyngiad o £5m yn y cymorth i'r rheilffyrdd, wedi'i wrthbwysu gan incwm cynyddol o docynnau trên.

Mae Trafnidiaeth Cymru wedi cael ei herio i edrych yn greadigol ar brisiau tocynnau trên a pheidio â chymhwyso cynnydd cyffredinol; yn hytrach, bydd yn creu basged o docynnau trên yn seiliedig ar batrymau defnydd ac allbynnau eu hasesiadau effaith. Gallai hyn gynnwys cynnydd llai o faint ar rai llwybrau neu ar gyfer grwpiau penodol (e.e. y rhai sydd â chardiau anabled neu gardiau teithio ieuenctid).

Roedd disgwyl i'r fersiwn nesaf o'r rhagolygon fod ar gael ym mis Rhagfyr. Fodd bynnag, efallai y bydd rhywfaint o oedi er mwyn ystyried cyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru sydd wedi bod yn arbennig o heriol eleni. O ganlyniad i'r amserlenni ar gyfer cwblhau'r gyllideb, mae'n annhebygol y byddwn mewn sefyllfa i gyhoeddi cyllideb Trafnidiaeth Cymru mewn pryd i graffu arni ym mis Ionawr. Fodd bynnag, bydd fersiwn wedi'i heitemeiddio o'u cyllideb yn cael ei chyhoeddi ochr yn ochr â llythyr ariannu'r flwyddyn ariannol nesaf.

Buddsoddi yn y rhwydwaith cefnffyrdd a thraffyrdd a sut mae'r rhain wedi'u llywio gan y datganiad polisi ffyrdd newydd / canlyniad yr adolygiad ffyrdd

Mae cyllid ar draws trafndiaeth yn cyd-fynd â'r hierarchaeth trafndiaeth gynaliadwy fel y'i nodir yn Strategaeth Drafnidiaeth Cymru. Mae'r dull hwn yn blaenoriaethu buddsoddiad

mewn teithio llesol megis cerdded a beicio a thrafnidiaeth gyhoeddus megis bysiau a rheilffyrdd, o flaen buddsoddiad mewn camau sy'n cynyddu'r defnydd o geir preifat. Mae'r dull hwn yn hanfodol i gyflawni ein targedau heriol o ran newid dulliau teithio ac ymrwymadau newid yn yr hinsawdd.

Ar 13 Gorffennaf, nododd y Dirprwy Weinidog Newid Hinsawdd mewn datganiad ysgrifenedig yr ymateb i'r Adolygiad Lugg annibynnol o'r rhaglenni cynnal a chadw blynyddol ar y Rhwydwaith Ffyrdd Strategol (SRN) a oedd yn ystyried adroddiad panel yr Adolygiad Ffyrdd 'Dyfodol Buddsoddi mewn Ffyrdd yng Nghymru' a'n hymateb, gan gynnwys y Cynllun Cyflawni Cenedlaethol ar gyfer Trafnidiaeth 2022-2027.

Felly, rydym yn symud ymlaen i fabwysiadu dull newydd o gynnal a chadw ffyrdd a, thrwy weithredu argymhellion yr adolygiad annibynnol ar yr un pryd, bydd hyn yn cynyddu cyflawni ein polisiâu ac yn lleihau effeithiau andwyol y newid yn yr hinsawdd, ac addasu iddynt, ac yn gwella bioamrywiaeth o fewn amgylchedd heriol y gyllideb.

Rydym yn datblygu rhaglen Adnewyddu Asedau Mawr gydag amserlenni 5 i 10 mlynedd y gellir eu haddasu yn ôl argaeledd cyllid cyfatebol. Bydd hyn yn sicrhau, pan fyddwn yn buddsoddi mewn gwaith cynnal a chadw, y bydd y gwaith yn cael ei ddylunio mewn ffordd sy'n adlewyrchu "swyddogaeth" neu "gymeriad" y llwybr a bydd yn manteisio i'r eithaf ar bob cyfle i:

- Gyflawni newid i ddulliau trafndiaeth mwy cynaliadwy, gan adlewyrchu'r hierarchaeth drafndiaeth yn Strategaeth Drafndiaeth Cymru;
- Darparu budd net ar gyfer bioamrywiaeth a gwell gwytnwch ecosystemau;
- Gwella gwytnwch y rhwydwaith a'r manau o'i gwmpas i effeithiau'r newid yn yr hinsawdd;
- Lleihau llygredd, gan gynnwys aer, sŵn, dŵr a thir; a
- Bydd Llywodraeth Cymru yn cymhwyso'r hierarchaeth lleihau carbon wrth gynnal a gweithredu'r SRN yn unol â PAS 2080 – Rheoli carbon mewn seilwaith.

Yn y dyfodol, ni fyddwn yn cymryd yn ganiataol y bydd seilwaith yn cael ei amnewid ar sail 'tebyg am debyg'. Yn hytrach, bydd adnewyddu asedau yn cael ei drin fel cyfle i ailystyried diben sylfaenol y ffordd dan sylw gan ystyried Strategaeth Drafndiaeth Cymru a'r pedwar prawf adeiladu ffyrdd a nodir yn ein hymateb i'r Adolygiad Ffyrdd.

Nododd argymhellion Lugg y dylid diwygio'r Llawlyfr Cynnal a Chadw Cefnffyrdd (TRMM) a symud i system archwilio ac atgyweirio sy'n seiliedig ar risg ac sy'n cyd-fynd â'r Polisi a'r Strategaeth Rheoli Asedau.

Mae TRMM yn nodi gofynion Llywodraeth Cymru ar yr Asiantau Cefnffyrdd drwy ddiffinio'r safonau y dylid eu defnyddio i archwilio a chynnal a chadw'r SRN. Mae hyn yn cynnwys gweithgareddau arolygu a chynnal a chadw cylchol blynyddol yn y man lleiaf sy'n ofynnol i sicrhau diogelwch a defnyddioldeb yr SRN o ddydd i ddydd ar gyfer pob dull teithio.

Yn unol ag argymhellion Lugg, datblygwyd TRMM diwygiedig ar y cyd rhwng swyddogion Llywodraeth Cymru a'r asiantau cefnffyrdd, a chafodd ei roi ar waith ym mis Mai 2023. Mae newidiadau allweddol yn cynnwys adolygu pob rhan o waith cynnal a chadw ochr yn ochr â'r Llawlyfr Dylunio ar gyfer Ffyrdd, gan gynnwys adrannau ar gyfer datgarboneiddio, a diweddarau'r llawlyfr gyda'r newidiadau sydd wedi digwydd ers 2016 pan gafodd ei ddiweddarau ddiwethaf.

Mae asedau megis strwythurau eisoes yn cael eu rheoli gan ddefnyddio dull sy'n seiliedig ar risg ac mae gwaith pellach yn cael ei wneud ar hyn o bryd i symud i ddull seiliedig ar risg ar draws yr holl asedau eraill. Bydd y newidiadau hyn yn cael sylw mewn iteriadau blynyddol pellach o'r TRMM, a fyddai'n debygol o elwa ar her annibynnol.

Bydd pwyslais ac ysgogiad wrth ddatblygu'r gweithgareddau refeniw i:

- (1) optimeiddio gwariant a gweithio tuag at sicrhau'r gwerth gorau o ran carbon a chost;
- (2) mynd ati lle bynnag y bo modd i geisio defnyddio unrhyw gyfle i wario ar gynnal a chadw i gefnogi newid mewn dulliau teithio (er enghraifft, cynnal a chadw llwybr teithio llesol gydag awdurdod lleol ochr yn ochr ag unrhyw waith cyfagos ar yr SRN).

Wrth ddatblygu a chyhoeddi (Hydref 2023) *Llwybr Newydd i Natur*, ein Cynllun Gweithredu Adfer Natur ar gyfer y Rhwydwaith Ffyrdd Strategol, rydym wedi ystyried yr egwyddorion craidd a'r dull newydd a nodir yn adroddiad ac argymhellion y panel Adolygu Ffyrdd i gynnal a gwella bioamrywiaeth, a chynyddu gwytnwch ecosystemau drwy weithrediadau trafnidiaeth a phrosiectau seilwaith.

Mae *Llwybr Newydd i Natur* yn rhoi sylw i sut rydym yn meddwl am natur, yn cynllunio ar gyfer natur ac yn cyflawni ar gyfer natur, gan sbarduno newid sylweddol yn ein gwaith ar gyfer bioamrywiaeth a gwytnwch ecosystemau ar ystad y Rhwydwaith ledled Cymru.

Bydd yn ymgorffori camau i ddiogelu a gwella natur fel egwyddor graidd pob agwedd ar ein gwaith, gan gryfhau'r gofynion am fesurau gwella bioamrywiaeth yn ein cynlluniau seilwaith ffyrdd; a darparu rhaglen uchelgeisiol o brosiectau adfer natur ar ein rhwydwaith presennol, a ariennir drwy ein rhaglen gyfalaf.

Mae amryw o raglenni'n cael eu darparu ar draws y Rhwydwaith Ffyrdd Strategol (SRN) y bwriedir iddynt fod yn ataliol. Maent yn cynnwys:

- Clefyd Coed Ynn – Mesurau rhagweithiol i nodi a gwaredu coed sydd wedi'u heintio a allai achosi problemau diogelwch ar yr SRN.
- Triniaethau ataliol ar wynebaw – Triniaethau ar wynebaw sy'n ymestyn oes haen dreulio'r gerbyttfordd, gan gynyddu mynychder ymyrraeth cynnal a chadw, gan leihau costau a charbon.

Cyflwyno polisi teithio llesol – gan gynnwys crynodeb o weithgarwch a gynlluniwyd a thabl sy'n manylu ar gyfanswm y dyraniadau a'r dyraniadau y pen ar gyfer teithio llesol ar gyfer 2024-25, o gymharu â phob un o'r tair blynedd blaenorol. Dylai dyraniadau refeniw a chyfalaf fod yn glir ac wedi'u rhannu yn ôl ffrydiau cyllido unigol.

Dros y flwyddyn ddiwethaf, rydym wedi dechrau mynd i'r afael â llawer o'r argymhellion a wnaed gan y Grŵp Trawsbleidiol ar y Ddeddf Teithio Llesol yn ei adolygiad o'r Ddeddf, yn ogystal â chymau gweithredu eraill i gryfhau'r fframwaith cyflawni ar gyfer teithio llesol yn genedlaethol ac ar lefel leol. Mae hyn wedi arwain at ailstrwythuro'r Bwrdd Teithio Llesol drwy benodi aelodau annibynnol a gwaith craffu cryfach, yn ogystal â rôl yn wynebu'r cyhoedd. Mae Trafnidiaeth Cymru wedi datblygu offeryn blaenoriaethu llwybrau ac wedi darparu'r gyfran gyntaf o hyfforddiant teithio llesol wedi'i deilwra i swyddogion ledled Cymru.

Dros 2024-25, byddwn yn parhau i ganolbwyntio ein hymdrechion ar ehangu ymhellach ystod a dyfnder y cymorth a'r offer sydd ar gael i awdurdodau lleol i gyflawni eu Rhwydweithiau Teithio Llesol, yn ogystal ag adeiladu arbenigedd canolog yn Trafnidiaeth Cymru a threalu dulliau cyflawni newydd mewn cydweithrediad ag awdurdodau lleol. Bydd ffocws penodol ar hyrwyddo teithio llesol yn fwy effeithiol, gan gynnwys datblygu canllawiau ar gyfer awdurdodau lleol ar eu dyletswydd newydd i hyrwyddo teithio llesol fel ffordd o leihau neu gyfyngu ar lygredd aer o ganlyniad i'r Ddeddf Ansawdd Aer a Seinweddau newydd. Mae monitro yn faes arall lle byddwn yn gwneud gwaith pellach gyda phartneriaid i wella cysondeb ymarfer

Mae teithio llesol yn parhau i fod yn ffocws ar gyfer buddsoddiad cyfalaf, yn enwedig drwy fecanwaith y Gronfa Teithio Llesol. I gydnabod natur leol seilwaith teithio llesol i raddau helaeth, mae'r rhan fwyaf o'r cyllid wedi'i gyfeirio at awdurdodau lleol.

Dyluniwyd y Gronfa Teithio Llesol i alluogi awdurdodau lleol i ddarparu'r rhwydweithiau llwybrau teithio llesol sydd newydd gael eu diweddarau ac a gymeradwywyd gan Weinidogion yn 2022. Mae'r Gronfa yn cynnwys dyraniad craidd ar gyfer pob awdurdod lleol ac elfen ariannu cystadleuol. Ategir y Gronfa gan raglenni cyllido ychwanegol llai.

Mae'r Grant Llwybrau Diogel mewn Cymunedau yn canolbwyntio ar welliannau teithio i'r ysgol ac, yn ddaearyddol, nid yw wedi'i gyfyngu i'r trefi mwy sy'n ganolbwynt i'r Gronfa Teithio Llesol.

Bydd cyllid ar gyfer cynlluniau teithio llesol sydd ar y Rhwydwaith Ffyrdd Strategol neu'n ei groesi yn cael ei flaenoriaethu a'i weithredu mewn deialog â'r awdurdodau lleol y maent wedi'u lleoli ynddynt. Bydd cynlluniau teithio llesol sy'n gysylltiedig â gweithredu cynigion Metro neu Gomisiwn Trafnidiaeth De-ddwyrain Cymru hefyd yn cael eu datblygu ar y cyd yn y cyd-destunau hyn.

Bydd buddsoddiad cyfalaf yn cael ei ategu gan nifer fach o weithgareddau refeniw wedi'u targedu. Ein prif ffocws ar gyfer 2024-25, yn unol ag argymhellion a wnaed gan y Grŵp Trawsbleidiol a'r Bwrdd Teithio Llesol, yw parhau â'r cymorth a gwella'r cymorth ar gyfer ymyriadau sy'n cynyddu teithio llesol i'r ysgol, sy'n cael eu darparu gan bartneriaid yn y trydydd sector gan amlaf.

Cymorth ar gyfer gwasanaethau bysiau a thrafnidiaeth gymunedol, gan gynnwys crynodeb o weithgarwch a gynlluniwyd a thabl sy'n manylu ar gyfanswm y dyraniadau a'r dyraniadau y pen ar gyfer 2024-25 o gymharu â phob un o'r tair blynedd blaenorol. Dylai dyraniadau refeniw a chyfalaf fod yn glir a dylai'r tabl fod wedi'i rannu yn ôl ffrydiau cyllido unigol.

Byddwn yn parhau i ddarparu cymorth refeniw i'r diwydiant bysiau yn 2024-25. Yn ystod y flwyddyn ariannol ddiwethaf, rydym wedi darparu cymorth refeniw uniongyrchol ar ôl COVID i weithredwyr bysiau o dan y Cynllun Brys ar gyfer y Sector Bysiau a'r Gronfa Bontio ar gyfer Bysiau. Yn 2024-25, byddwn yn sefydlu Grant Cymorth y Rhwydwaith Bysiau, gan ariannu awdurdodau lleol i sicrhau'r gwasanaethau y maent yn credu sy'n angenrheidiol yn gymdeithasol. Bydd y cynllun ariannu hwn yn cyd-fynd â'r Grant Cymorth Gwasanaethau Bysiau hirsefydlog. Byddwn yn parhau i ddarparu cyllid i Trafnidiaeth Cymru ar gyfer gwaith paratoi ar gyfer masnachfreinio, rheoli ein rhwydwaith TrawsCymru, gwasanaethau Fflecsi a darparu gwybodaeth am amserlenni drwy Traveline Cymru.

Cyfanswm y pen				
Cymorth Refeniw Bysiau - 2021-22 i 2024-25				
	2021-22	2022-23	2023-24	2024-25
Amcangyfrifon poblogaeth canol blwyddyn Cymru*	3,107,500	3,105,000	3,105,000	3,105,000
Grant Bus Users UK Cymru	£289,457	£217,000	£217,000	-
Trafnidiaeth ysgol	£10,000	£10,000	£10,000	-
CYMORTH REFENIW BYSIAU	£1,061,818	£677,000	£399,000	-
Cysylltiedig â bysiau	-	-	-	£2,396,000
Cymdeithas Cludiant Cymunedol - Cyllid Craidd	£285,482	£285,482	£193,000	-
Grant Cymorth Gwasanaethau Bysiau	£25,000,000	£25,000,000	£25,000,000	£25,000,000
Cymorth Refeniw Bysiau - Traws Cymru	£3,159,745	£3,159,745	-	-
Cymorth Trafnidiaeth Cymru			£9,459,000	£9,459,000
Traveline Cymru	£998,616	£998,616	-	-
Tocynnau teithio rhatach	£62,595,259	£60,482,000	£60,482,000	£45,482,000
Teithio Rhatach i Bobl Ifanc	£1,999,969	£2,000,000	£2,000,000	£2,000,000
Y Cynllun Brys ar gyfer y Sector Bysiau - COVID	£59,099,546	£28,000,000	£28,000,000	£39,000,000
Cyfanswm	£154,499,892	£121,007,843	£121,007,843	£123,337,000
Cyfanswm y pen	£49.72	£38.97	£38.97	£39.72

Cymorth ar gyfer blaenoriaethau trafndiaeth lleol

Byddwn yn parhau i fuddsoddi mewn cynlluniau lleol sy'n cefnogi'r gwaith o gyflawni Strategaeth Drafnidiaeth Cymru. Bydd cyllid yn y flwyddyn ariannol nesaf yn canolbwyntio ar gynlluniau i wella amseroedd teithio bysiau ac i helpu i gyflawni Cynlluniau Trafnidiaeth Rhanbarthol.

Byddwn yn bwrw ymlaen ag ymrwymiad y Rhaglen Lywodraethu i foderneiddio grantiau trafndiaeth wrth i ni bontio i ddull rhanbarthol ac wrth i'r Cyd-bwyllgorau Corfforaethol ddatblygu cynlluniau trafndiaeth rhanbarthol.

CLIMATE CHANGE - SUMMARY	2023-24 Final Budget Feb 2023 Restated	2024-25 Indicative Final Budget Feb 2023 Restated	Budget Reductions / Allocations	2024-25 Changes	2024-25 Draft Budget December 2023
Resource	1,165,687	1,187,687	-78	28,398	1,216,007
Capital	1,766,278	1,665,393	0	-33,327	1,632,066
Total Resource & Capital	2,931,965	2,853,080	-78	-4,929	2,848,073
Total AME	57,477	-60,295	0	-2,871	-63,166
CLIMATE CHANGE - TOTAL BUDGET	2,989,442	2,792,785	-78	-7,800	2,784,907

NEWID HINSAWDD - CRYNODEB	Cyllideb Derfynol 2023-24 Chwefror 2023 Wedi'i Hailddatgan	Cyllideb Derfynol Ddangosol 2023-24 Chwefror 2023 Wedi'i Hailddatgan	Gostyngiadau/ Dyraniadau Cyllideb	Newidiadau 2024-25	Cyllideb Ddrafft 2024-25 Rhagfyr 2023
Adnoddau					
Cyfalaf					
Cyfanswm Adnoddau a Chyfalaf					
Cyfanswm AME					
NEWID HINSAWDD – CYFANSWM Y GYLLIDEB					